

Љубиша Радовановић

Преглед преведених програма у Виндоуз окружењу

Саопштење прочитано на стручнонаучном скупу
Савремене информационе технологије – Интернет и ћирилица
(Српски језик, писмо и култура у савременим информационим технологијама)
Бијељина, РС/БиХ, 25. новембра 2003. године

Увод

У овоме излагању изнећу преглед најважнијих програма преведених у Виндоуз окружењу. Настојаћу хронолошки приказати развој прилика у овој области и у краћим цртама сумирати садашње стање.

Овога месеца била је двогодишњица од како сам на сајту Јахуових дискусионих група оформио групу Превод (<http://groups.yahoo.com/group/prevod/>). Намера ми је била да у свету рачунара, пре свега Мајкрософтових прозора, популаришем употребу српског језика и посебно ћириличног писма. Током ових двају година добијао сам и питања типа: „Зашто преводити комерцијалне програме у свету Мајкрософтових ОС? Зар није боље помоћи у превођењу и ширењу програма Отвореног кода?“ Одговарао сам на следећи начин: Мајкрософтови оперативни системи (МС ОС) заузимају највећи део тржишта, (а тако ће бити и у наредним годинама) па се борба за будућност српског језика и његовог писма мора пре свега ту водити. На овом делу тржишта морају се устављати трендови. Уз то, општа је процена да је баш просечном кориснику Мајкрософтових оперативних система помоћ преводиоца и најпотребнија. Доскора је за новог корисника први сусрет са рачунаром био у приличној мери трауматичан. Он је истовремено морао савладавати две непознате. Поред непознавања рада за рачунаром, он је истовремено морао учити и енглески језик. Шира употреба рачунара је до сада била у великој мери спутавана овом чињеницом. Пред зидом непознавања енглеског језика техничко образовање целокупне популације је заостајало за светом, што се сигурно има последице и на економски развитак земље. Мотиви за покретањем ове преводачке групе дакле не леже у оперативним системима или програмима, већ у жељи да се изборимо за будућност српског језика и његовог писма.

У своме излагању нећу говорити о два најважнија подухвата у превођењу програма на српски језик. То су наравно, локализација ОС Виндоуз ХР и пакета за канцелариско пословање ОпенОфис. О томе сте већ говорили претходни учесници. Осим тога представићу само део до досада преведених програма. Целокупан списак ипак броји чак 37 преведена програма!

Наравно, у протеклих 2 године дошло је и до великих помака у свету других оперативних система. Тако у ГНУ/Линукс свету делују три преводачке групе које раде на српској локализацији. То су:

Српско рачунарско друштво Уликс (<http://uliks.sourceforge.net/>)

група за превођење Гнома (Gnome) на српски језик (<http://prevod.org/>)

и пројект превођења KDE окружења на српски (<http://www.kde.org.yu/>).

И ако је између ових група у самом почетку било различитих прилаза, оне су временом све више и боље сарађивале, а у шта се свакако најлакше можете уверити и на дискусионој листи групе „Наше писмо“ (<http://sourceforge.net/mailarchive/forum.php?forum=uliks-nase-pismo>) Свакако треба истаћи и да се на сајту преводачке групе Гнома налази се интерактивни

речник који је у својим почецима био намењен само овом пројекту али већ сада је прерастао у опште речник свих рачунарских преводаца. Чињеница је да су ови преводачки тимови све бројнији и успешнији, као и да је изражена миграција преводаца Виндоуз програма на Линукс оперативни систем.

Такође, локализација програма на српски језик почела је у на Епл Мекинтош рачунарима. Први је преведен изузетно актуелни програм, нови Интернет прегледач Сафари (<http://www.apple.com/safari/>). Аутор превода је Тома Тасовац на принстонског универзитета. Иако је број корисника Мекинтоша код нас сразмерно мали, треба очекивати да ће локализација на српски језик бити настављена и у Мекинтош свету, и то првенствено доприносом наше дијаспоре.

Ова дешавања сам морао споменути, иако то по наслову није тема мога рада, јер ми се чини да они неће бити адекватно представљени како то заслужују. Ипак је намера овог скупа да прикаже сва дешавања на овом пољу у протекле 2 године. У сваком случају преко сајта групе „Наше писмо“ (<http://nasepismo.org/>) може доћи до свих ових сајтова. А у случају да на овом сајту нечега нема, сами можете додати на развојном сајту групе „Наше писмо“ (<http://nasepismo.net/>). Ту је постављен Вики систем који омогућује свим посетиоцима да постављају своје прилоге. Судећи према расту сајта у свега пар недеља постојања, овај сајт има потенцијал да у догледно време на постане својеврсна база знања о коришћењу ћирилицу на рачунарима, и то пре свега ангажовањем самих посетилаца сајта.

Како је све почело

Непосредно пре формирања групе Превод радио сам на макроима за конверзију текста између латинице и ћирилице у Ворду. Главно побољшање мојих макроа у односу на дотада постојећа решења било је у томе, што су моји макрои користили Вордово означавање језика текста. Тако да се овим макроима текст из латинице у ћирилицу (и обратно) пребацује само ако је означен као српски, док се делови текста на свим осталим језицима не дирају. У пракси ово решење проширује могућности примене саме конверзије и на дуже и много озбиљније текстове. Могућности овог решења дале су ми идеју и да започнем са превођењем програма на српски језик и његово писмо – ћирилицу.

У тренутку када сам започињао са радом, на Мрежи су се могли наћи само латинични преводи, који су уз то често били и без наших дијакритичких знакова (šđćž). Ни о квалитету ових превода не треба трошити превише речи. Будући да се заправо често радило само о делимичним преводима са енглеског језика на којима су радили међусобно неповезани појединци, о неким општим критеријумима није могло бити ни речи. За ове појаве на дискусионој групи „Наше писмо“ усталили су се изрази „енглеско–српски“ језик за ове полупреводе и „ошишана“ латиница за латинични текст без дијакритичких знакова (šđćž). И поред тога што се ткз. „ошишана“ латиница полако потискује из неких области рачунарства, биће потребно доста рада на подизању техничке културе целокупног становништва како би она нестала нпр. из преписке електронском поштом. Потискивање ткз. „енглеско–српског“ језика са друге стране ићи ће много спорије. За то је потребан озбиљнији друштвени напор од самог рада преводаца на налажењу српском језику примерене рачунарске фразеологије. Биће потребна организована друштвена акција и прописивање неких стандарда како би адекватни изрази била широко коришћени.

Наравно употреба ткз. „енглеско–српског“ језик и „ошишане“ латинице у преводима није се јављала случајно и без разлога. На великом броју рачунара у нашој земљи није ни била инсталирана одговарајућа системска подршка. Регионална подешавања веома често била подразумевана, она за америчко тржиште. Мислим ту пре свега, на системску кодну страну, дакле често ни источноевропска латинична кодна страна није била системска, о ћириличној и да не говоримо. Процена од пре коју годину говорила је да су ћирилична подешавања могла бити тек на неких 10% рачунара. Ситуација се значајно поправља појавом и све већим

уделом на тржишту новијих Мајкрософтових система 2000 и XP који омогућују промену ових подешавања и после инсталације, али и чињеницом да корисници сада имају чиме да искористе одговарајућа регионална подешавања. То следећи преведени програми разврстани по категоријама:

Управљање преузимањем (Download Manager)

FlashGet

Садржи ћириличну и латиничну верзију превода на српски језик за FlashGet v1.40 (као и за раније верзије). Ово је један од најбољих програма из класе Управљача Преузимањем (Download Manager-a). FlashGet је нарочито пројектован да реши два највећа проблема који се јављају приликом преузимања датотека. То су брзина и управљање преузетим датотекама.

Брзина:

FlashGet може аутоматски поделити датотеке у сесије или делове и истовремено преузимати сваки од делова. Вишеструко повезивање се остварује за сваку датотеку што резултира ефикасним коришћењем расположивог пропусног опсега. Без обзира каква је ваша веза, FlashGet се стара да расположив пропусни опсег буде до краја искоришћен.

Управљање:

FlashGet је способан да створи неограничен број категорија за ваше датотеке. Послови преузимања могу бити размештени у наменски именоване категорије ради бржег и лакшег приступа. Снажне и лаке за коришћење управљачке способности FlashGet-a помажу вам да лако надзирате ваша преузимања.

Alligator

Алигатор је осредњи програм за управљањем преузимања датотека са Интернета (download manager). Датотеке преузима у два дијела које спаја по завршетку преузимања. Бесплатан је, односно, финансира се оглашавањем – ако вам не смета банер у врху прозора пробајте га. При преузимању је понекад бржи од неких других сличних програма.

MassDownloader

Одличан производ фирме „MetaProducts“, који сасвим чврсто стоји међу сличним у врху своје класе.

Mass Downloader је програм за системе Windows 9x/NT/2000/ME/XP који вам омогућава да преузмете појединачне датотеке (или целе спискове датотека) са Веба, FTP и HTTS места, са могућношћу настављања уз највећу могућу брзину. Технологија преузимања у више канала битно смањује време потребно за преузимање датотека. Mass Downloader вам још омогућује и да ZIP архиве прегледате и пре него што их преузмете како би одабрали само неке датотеке за преузимање, што је могућност коју до сада не пружа ниједан други програм за преузимање. Има одличан кориснички интерфејс сличан програму Internet Explorer...

Прегледач Интернет садржаја (Web browser).

Opera

Opera је мали и брз прегледач Интернет садржаја (Web browser). Такође из Опере можете читати електронску пошту (e-mail), и читати њуз групе (news). Ово једина права алтернатива

великим програмима попут IE и Netscape / Mozilla. Преводи постоје за верзију 7 (најновију ревизија је Опера 7.22), као и ранију верзију 6. Верзија 7 је белико побољшање у односу на претходну верзију. Обавезно испробати!

Offline Explorer Pro

Offline Explorer Pro је програм који служи са преузимање читавих сајтова са Интернета. Појединачне странице можете сачувати и из вашег прегледача као што је Internet Explorer, али ако желите преузети више страница, и да оне остану међусобно повезане, потребан вам је програм као што је Offline Explorer Pro. Offline Explorer Pro дозвољава мноштво подешавања којим контролишете шта ћете преузети, када и колико.

Помоћу Offline Explorer Pro можете да преузмете омиљене Веб, FTP, HTTPS, MMS и RTSP странице (до 500 истовремено) како би их касније погледали, обрадили, или прелиставали. Offline Explorer Pro је моћна алатка за професионалце који раде са Вебом која даје мноштво могућности као: Посебан директоријум за преузете ресурсе, угњеждени директоријуми у стаблу пројеката; URL макрои, више URL у једном пројекту; могућност задржавања примарних датотека; могућноста да се задрже стари примерци учитаних датотека; приказ датотека на чекању за преузимање; бољи изглед окна са порукама; накнадна обрада преузетих страница; HTTPS подршка и друго...

Електронска пошта (e-mail)

The Bat!

The Bat! је програм за рад са електронском поштом. Већ дуже време је присутан на просторима Србије, Црне Горе и Српске, а оно што га чини привлачним је мноштво напредних, али и основних подешавања.

У Шишмишу можете имати скоро неограничен број налога, са исто тако неограниченим бројем порука (познати су случајеви вођења неколико десетина хиљада порука). Садржи прилично добар адресар. Подржава провјеру на вирусе, преглед поште на серверу, шифровање порука, проверу правописа. Шишмишем можете направите обрасце за сва ваша писма, који се могу разликовати према примаоцима, према групама из адресара и многим другим особинама.

Филтрирање порука може да буде толико напредно разрађено да Шишмишем можете да водите своје дискусионе групе и листе слања.

Magic Mail Monitor 3

Magic Mail Monitor 3 – је веома мали Windows програм (свега 120 KB) за проверу поште са подршком за вишеструке поштанске претинце, способношћу за преглед и брисање порука пре њиховог преузимања са сервера. Програм се сада се развија као Sourceforge пројекат отвореног кода.

Архивар (archiver)

WinRAR

Овај програм за архивирање увелико превазилази своју конкуренцију.

WinRAR нуди највеће сажимање података у свом сопственом RAR формату.

Има бољу подршку за ZIP формат и од WinZip-a и свих програма за архивирање који подржавају само ZIP формат архива.

Поред формата ZIP и RAR које у потпуности подржава (стварање архива, издвајање датотека, подршка за вишеделне архиве, шифровање, погодности резервних копија и прављење самоиздвајајућих EXE архива) WinRAR омогућује распакивање CAB, ARJ, LZH, TAR, GZ, ACE, UUE, BZ2, JAR, ISO архива.

Постоје верзије програма на следећим оперативним системима: Windows, Linux, MacOS X, DOS и OS/2, FreeBSD. Поред тога UNRAR, бесплатан програм за распакивање RAR архива, расположив је и за: Solaris, AIX, IRIX, OpenBSD, BeOS, Amiga и QNX6 оперативне системе.

WinRAR је расположив у инсталацијама на скоро свим европским и на највећим светским језицима, укупно њих 36.

Мултимедија

Winamp 3

Winamp 3 је потпуно прерађена верзија програма који је покренуо револуцију MP3 песама на Интернету. Поред могућности извођења песама у MPEG формату, ова верзија програма подржава и Windows Media формате, релативно нови Ogg Vorbis формат, те извођење песама са компакт дискова.

BSPlayer

BSPlayer – Програм за пуштање DiVX видео садржаја.

FineView

Ако трагате за програмом за прегледање графичких датотека, ово би веома лако могло да буде рјешење за вас.

FineView је довољно мали, бесплатан је, прилично брз и еколошки је (нема инсталацију – једноставно се распакује). Помало необично за нас, програм је јапански производ, али то је један и од узрока зашто подржава вишејезичне меније. Од сада и на српском језику.

Управљач датотекама (file manager)

Total Commander

Total Commander је један од најкоришћенијих алата за Виндоус оперативни систем. У потпуности замењује и надмашује Explorer у свим пословима управљања датотекама (file manager).

Where Is It?

Where Is It? је пројектован са циљем да вам помогне у одржавању и организовању Ваше збирке CD-ROM-ова, аудио CD-ова, тврних дискова, измењивих и мрежних дискова и слично. Програм каталогизира садржај ваших медија, увози описе и сличице, чинећи их тако расположивим за прегледање и претрагу и кад нису ту! Where Is It? је идеалан за руковање Вашим преузетим програмима, CD-ROM-овима из часописа, музичким збиркама као што су MP3 или аудио CD-ови, збиркама слика, докумената...

Advanced CATaloguer

Одличан програм за прављење каталога датотека. Премда га можете користити за вођење каталога датотека на тврдим дисковима, вероватно најкориснији се показује у раду са компакт-дискovima.

WinISO

WinISO је CD-ROM услужни програм за руковање лик датотекама (image files) који може конвертовати BIN у ISO, издвајати/уређивати/стварати ISO лик датотеке директно, стварати бутабилне CD-ове. Чак и ако немате CD снимач овај програм може вам користити у комбинацији са неким од виртуалних CD/DVD уређаја на коме ће се вртети Ваше ISO лик датотеке. Дакле, прављењем ISO лик датотеке организујете своје податке, чувате их од случајног брисања, преузете инсталације програма штитите да их не оштете вируси...

Уређивач текста (text editor)

UniRed

UniRed је Уникод (Unicode) уређивач текста (text editor) за Windows 95/98/NT/2000/XP системе. Поред за уређивање текстова важних особина попут бојења текста по синтакси појединих програмских језика, затим уграђена провера правописа итд, најважнија особина коју доноси овај програм је подршка за све могуће кодне распореда. Подржани су између осталих и Уникод распореди, Виндоуз, DOS и ISO кодни стандарди. Ту је чак и подршка за текстове са Мекинтош система. Превод садржи само ћириличну верзију. За латиничном нема потребе будући да је програм тако писан да може да прикаже ћирилични превод и на латинично подешеним системима.

Управљање фонтовима – подешавање система

WGL Asistent

WGL Asistent омогућује подесну употребу вишејезичних (Unicode/WGL4) TrueType и OpenType/TTF Фонтова у свим MS Windows апликацијама.

FontExpert 2003

FontExpert 2003 омогућује лаку инсталацију, преглед и манипулацију фонтовима

Остали програми

Преостале програме са списка од 37 до сада преведених програма потражите преко ових адреса:

<http://www.skrebic.net/programi.htm> – аутор Дејан Шкребић

http://geocities.com/prevod_moderator/ – аутор Љубиша Радовановић

Описи програма су такође преузети са ових сајтова. Посебно се захваљујем професионалном преводиоцу, Дејану Шкребићу на свесрдној помоћи приликом састављања овог прегледа преведених програма.

У Новом Саду, новембра 2003.

Windows XP

<http://www.microsoft.co.yu/>

OpenOffice

<http://www.openoffice.org/>

FlashGet

<http://www.amazesoft.com/>

WinRAR

<http://rarlab.com/>

WGL Assistant

<http://wgl.typ.pl/>

Where Is It?

<http://www.whereisit-soft.com/>

WinISO

<http://www.winiso.com/>

Total (Windows) Commander

<http://www.ghisler.com/>

The Bat!

http://www.ritlabs.com/the_bat/

UniRed

<http://www.esperanto.mv.ru/UniRed/ENG/>

Opera

<http://www.opera.com/>

BSPlayer

<http://www.bsplayer.org/>

Magic Mail Monitor 3

<http://sourceforge.net/projects/mmm3/>

Winamp 3

<http://www.winamp.com/>

FontExpert 2003

<http://www.proximasoftware.com/>

The Bat!

http://www.ritlabs.com/the_bat/

Offline Explorer Pro

<http://www.metaproducts.com/>

Cursor XP Plus

<http://www.stardock.com/>

Style XP

<http://www.tgtsoft.com/>

InWinClock

<http://www.intelliwindows.com/>

Alligator

<http://www.nearsoftware.com/>

RealPopUp

<http://www.realpopup.it/>

Actual Fractions

<http://www.actualsystem.com/>

Scanner

<http://www.steffengerlach.de/>

EldoS AnyCalc

<http://www.eldos.org/>

EldoS TimelyWeb

<http://www.eldos.org/>

Advanced CATaloguer

<http://www.evgenysoft.com/>

OrganizerMP3

<http://www.organizermp3.com/>

Amazing Tetris

<http://www.madivar.com/>

PhotoPlayer Plus

<http://www.unidreamtech.com/>

PowerSee

<http://www.unidreamtech.com/>

BirthDay

<http://jebirthday.cjb.net/>

ArtIcons Pro

<http://www.aha-soft.com/>

Pop-Up Dictionary

<http://www.popdic.com/>

Extreme Picture Finder

<http://www.exisoftware.com/>

yvReminder

<http://yvolksoft.narod.ru/>

MassDownloader

<http://www.metaproducts.com/>

FineView

<http://www.fine-view.com/>